

Pleidooi voor natuurbroed

Of: Waarom broedt een kwartel niet?

Japanse meeuwen worden vaak ingezet om de jongen groot te brengen van andere vogels waar maar moeilijk mee te kweken is. Omdat een kwartelei voor een Japanse meeuw wat aan de grote kant is, heeft men de broedmachine in het leven geroepen. De kwarteleieren worden bij mama weggehaald en uitgebroed door een 220 volts surrogaatmoeder. Maar is dat wel zo verstandig?

Kwartels staan bekend als vogels die hun legsels maar moeizaam weten groot te brengen. Ze willen wel, maar weten niet meer hoe of verliezen het geduld. Kortom: ze missen broedinstinct.

Sommige hennetjes beginnen met het bij elkaar leggen van de eerste eieren, maar leggen daarna de eieren verspreid door de kooi. Als je die eieren alsnog bij de andere legt, is er een kans dat het hennetje de draad weer oppakt. Andere hennen leggen de eieren wel bij elkaar, maar gaan nooit echt broeden, of stoppen er na een poosje mee. Als dat gebeurt, is het legsel verloren.

In mijn ogen verliezen kwartels hun broedinstinct door drie oorzaken, die deels met elkaar samenhangen, en elkaar in elk geval ook nog eens negatief beïnvloeden: inteelt, leven in een onnatuurlijke omgeving, en gebruik van broedmachines.

Inteelt

In de vogelwereld is inteelt een fenomeen dat door veel kwekers bewust wordt toegepast. De goede eigenschappen van de ouders komen voor een deel terug in het nageslacht. Als beide ouders een bepaalde goede eigenschap hebben (bijvoorbeeld formaat of kleur), zullen er tussen de jongen een aantal vogels zitten die deze eigenschap ook sterk hebben, of misschien zelfs sterker dan de ouders. In een volgende kweekronde worden de 'beste' man en de 'beste' pop uit het legsel gekoppeld aan de ouders. Dit proces wordt herhaald, waarbij de meeste kwekers gelukkig na één of twee rondes met inteelt kiezen voor één of meer rondes met onverwante vogels. Op deze manier worden de beste eigenschappen van de soort vererfd. Ook de vrije natuur kent het principe van vererving, maar dan (meestal) zonder inteelt. In de natuur overleven de sterkste jongen, en vormen de vogels met de beste eigenschappen paren. Bij de ene soort is daarbij het uiterlijk van belang (grootte en/of kleur), bij andere soorten de zang, en bij weer andere vogels vindt het vrouwtje het vooral belangrijk of de man een goed en stevig nest weet te bouwen. Maar voor alles geldt: de vogels moeten voldoen aan de eisen die hun partner aan hen stellen!

Maar inteelt is in de vrije natuur geen regel. Bij inteelt speelt namelijk de erfelijkheid een rol. Er is dan niet alleen sprake van twee vogels die beschikken over goede eigenschappen. Bij inteelt zijn de vogels sterk aan elkaar verwant. Genetische fouten kunnen dus ook bij beide vogels (al dan niet latent) aanwezig zijn en dus eveneens ongewild worden vererfd. Natuurlijk is die kans bij onverwante vogels ook aanwezig, maar die is daar wel een heel stuk kleiner.

Broedmachines

Eén van de erfelijke eigenschappen die is het broedinstinct. Instinct is de basis van gedrag, maar het moet wél worden gevoed. Een oudervogel die dit instinct minder sterk heeft, geeft dat ook niet zo sterk door aan het kuiken dat in een ei huist. Maar in de broedmachine missen de kuikens ook nog eens het voorbeeld van de moeder. Het kuiken zal van het toch al beperkt aanwezige broedinstinct ook nog eens het voorbeeld missen, en dus als volwassen kwartel nog een beetje minder broedinstinct meegeven aan de volgende generatie. Het probleem wordt echter aanmerkelijk vergroot doordat er voor het produceren van nageslacht twee kwartels nodig zijn. En hoe meer de broedmachine wordt ingezet, hoe minder broedinstinct er over blijft en hoe meer kwartels er rondlopen met een miniaal broedinstinct. Er komen dus steeds meer legsels waarbij beide ouders slechts een minimaal restantje

broedinstinct aan het erfelijk materiaal hebben toegevoegd. Er is dus een proces in gang gezet waarbij het broedinstinct steeds sneller uit de genen verdwijnt.

Leefomgeving

De derde oorzaak voor het verdwijnende broedinstinct is in mijn ogen dat kwartels steeds minder in een natuurlijke omgeving worden gehouden. Ik zie de bevestiging hiervan in mijn eigen volière, die ik zo groen mogelijk probeer te houden. In mijn eerste buitenvolière had ik redelijke broedresultaten. Toen ik na een verhuizing mijn vogels noodgedwongen in een grote kamervolière onderbracht, was er geen vogel meer die ook maar één ei legde. Zelfs de kwartelhennen legden niet meer. Toen ik twee jaar later opnieuw verhuisde en weer een buitenvolière had neergezet, vielen er onmiddellijk twee dingen op: de vogels kwamen tot leven alsof ze twee jaar lang schijndood waren geweest. Binnen maakten ze ook wel geluid, maar terug in een buitenvolière zongen ze zoals ik ze nog nooit had horen zingen! En ze waren actiever dan ooit. Ze vlogen af en aan, spitten alles om, sloopten de planten en begonnen direct met het bouwen van nesten. Het was het meest productieve jaar van de acht jaren dat ik vogels heb. Er was een opvallende leegstand in de huursector; bijna alle koppels bouwden zelf hun nesten in de beplanting. Het leek of het broedinstinct opnieuw tot leven was gekomen. De natuurlijke situatie zorgde ervoor dat mijn vogels zich ook weer natuurlijk gingen gedragen. Bij kwartels werkt dat volgens mij net zo.

Conclusie

Ik heb een aantal kwartelparen gehad, waarvan er één koppel twee legsels, en één koppel één legsel groot wisten te brengen. Het eerste paar, in mijn eerste buitenvolière, begon met diverse legsels die in de steek werden gelaten, maar ineens was het raak, en brachten ze zeven jongen groot. De nummers acht en negen gingen dood omdat ze door het gaas heen glipten en ik ze te laat vond. Het volgende legsel werd eveneens moeiteloos opgevoed, en er krioelden dertien kuikens op de grond. Daarna verhuisde ik, en de kwartels gingen mee naar een kamervolière van 1,2 bij 1,6 meter. Maar eieren werden er niet meer gelegd. Enkele kuikenloze hennetjes verder had ik (inmiddels weer in een

buitenvolière) ineens weer een hennetje dat broedpogingen startte, maar ze ook weer opgaf. Maar elke poging hield ze het weer een paar dagen langer vol, tot de vierde poging een nest opleverde met zeven eieren, waarvan er vijf uitkwamen. Een jong was heel zwak en was na een paar dagen ook dood, maar de vier anderen deden het prima. Helaas lag op een ochtend totaal onverwacht de hen dood voor een muur met een wond aan haar kop. Vermoedelijk was ze 's nachts door een kat opgeschrikt en in het donker tegen het nachthok aangevlogen.

Ik denk daarom, op basis van logica en ervaring, dat er drie voorwaarden zijn om natuurbroed kwartels te kunnen kweken. De eerste is een toevalstreffer: je moet in elk geval een hen

hebben, en het liefst ook een haan, die nog beschikken over een klein beetje broedinstinct. Het paar moet de tijd krijgen om dat instinct wakker te maken. Daarvoor is een natuurlijke omgeving nodig. Een buitensituatie met volle grond en veel groen. Een hen die nog enig broedinstinct heeft, wordt in een natuurlijke omgeving eerder geprikkeld om te gaan nestelen. Ze weet aanvankelijk niet zo goed wat ze ermee moeten doen, maar iedere poging komt er weer meer van haar instinct en geduld aan de oppervlakte. Na een paar mislukte pogingen komt er een keer een poging die wel lukt.

De jongen uit een natuurbroed legsel krijgen niet alleen een beetje broedinstinct mee, maar bovenal een voorbeeld van hoe het moet. Gecombineerd met partners die eveneens uit natuurbroed afkomstig zijn, kan een grotendeels verloren gegane eigenschap misschien weer worden versterkt.

Dit pleidooi kan uiteraard eveneens worden toegepast op het inzetten van Japanse meeuwen en andere vogels als pleegouders. Veel door pleegouders grootgebrachte vogels kunnen zelf niet meer voor nageslacht zorgen. Geef een koppel dat zijn nesten niet afmaakt eens de tijd om nesten te laten mislukken. De derde poging slaagt wel, en anders de vierde, zeker in een natuurlijke omgeving. Het houdt de soorten zuiverder dan kunstmatige ingrepen.

Zet de broedmachine en de pleegouders opzij, geef je vogels de ruimte in een natuurlijke omgeving..... en breng een beetje natuur in hen terug!

Arno Meijer

Alphen aan den Rijn, 26 juni 2010